

**O'SMIR YOSHDAGI BOLALARNING FAZILATLARINI
RIVOJLANTIRISHDA ATROF-MUHIT VA PEDAGOGIK GURUH
FAOLIYATINING TA'SIRI**

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti 1-kurs 101 guruh
talabasi **Omonova Sarvara***

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'smirlarning xulq-atvorida hushyorlik va ogohlik fazilatlarini shakllantirish, oilada va ta'lim sohasida ijobiy ijtimoiy, ma'naviy, psixologik muhitni yaratishning metodik-uslubiy tizimini takomillashtirish bo'yicha mulohazalar, shu bilan birga, pedagog va pedagogik guruh faoliyatining o'smirlarga ta'siri borasida o'tkazilgan tadqiqot natijalari ham keltirilgan.

Tayanch so'zlar: o'smir, odob-axloq, ta'lim, dunyoqarash, erkin fikr, muloqot.

Kirish. Kishilik jamiyati taraqqiy etib borgan sari odamlarning o'zlari ham, ularning bir-birlari bilan bo'ladigan munosabatlari ham, ayniqsa, shaxslararo munosabatlar orasida eng samimiy, eng yaqin bo'lgan oilaviy munosabatlar ham takomillashib, o'ziga xos tarzda murakkablashib boradi. Xususan, axborot texnologiyalari shiddat bilan bilan rivojlanib, o'sib borayotgan bir paytda yosh avlodni tarbiyalash, ularda ijobiy fazilatlarni shakllantirish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi, Zero, Internet orqali butun dunyo bo'ylab turli axborotlar almashinuvi o'smirlar ongiga, dunyoqarashiga turli tomonlama (salbiy va ijobiy jihatdan) ta'sir etayotgani hech birimizga sir emas.

Bugungi kunda xalqaro axborot ko'lami, uning zamonaviy xususiyatlari va o'ziga xos doirasi, xalqaro munosabatlarda hushyorlik va ogohlik fazilatlarini rivojlantirish ko'laming oldingi safga chiqishi ijtimoiy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biriga aylandi. Bunda oila va oliy ta'lim hamkorligi asosida o'smirlarda hushyorlik va ogohlik fazilatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu o'rinda aytish joizki, O'zbekistonda "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonun bilan axborotlashgan jamiyatni shakllantirish jarayoni qonuniylashtirilgan va nazoratga olingan. Jumladan, mazkur Qonunning 4-moddasida[1] axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosatining aniq yo'nalishlari belgilab qo'yilgan bo'lib, unga ko'ra, mamlakat fuqarolarining axborotni erkin olish va tarqatish, axborot resurslaridan erkin foydalanish huquqlari ta'minlanadi. Shu bilan birgalikda, O'zbekistonda axborot xavfsizligi va jamiyatni axborotlashtirish masalasida Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA) hamda uning qoshidagi OKMBM (Ommaviy kommunikatsiyalar masalalari bo'yicha Markaz)[2] tomonidan doimiy ravishda

axborot maydoni monitoringi olib boriladi, axborot xurujlarini vaqtida bartaraf etish ishlari amalga oshiriladi, jumladan:

- oilada o‘smir yoshlarni tashqi axborotlardan himoya qilish maqsadida ularda hushyorlik va ogohlik fazilatlarini rivojlantirish texnologiyasini takomillashtirish;
- tarbiyaviy vositalar va axloqiy me‘yorlar orqali o‘smirlarda axborot xurujlariga qarshi o‘z-o‘zini himoyalashning profilaktik tizimini takomillashtirish;
- o‘smirlarning axborotlarni saralash ko‘nikmasini rivojlantirishning pedagogikpsixologik xususiyatlarini ular yashayotgan oilaviy muhit nuqtayi nazaridan o‘rganish;
- ularning xulq-atvorida hushyorlik va ogohlik fazilatlarini shakllantirish, oilada va ta’lim sohasida ijobiy ijtimoiy, ma’naviy, psixologik muhitni yaratishning metodik-uslubiy tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-son[3], 2017-yil 5-iyuldagi “Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O‘zbekiston Yoshlar ittifoqi faoliyatini qo‘llabquvvatlash to‘g‘risida”gi PF-5106-son[4], 2019-yil 29-apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-son[5], 2020-yil 18-fevraldagi “Jamiyatda ijtimoiy-ma’naviy muhitni sog‘lomlashtirish, mahalla institutini yanada qo‘llabquvvatlash hamda oila va xotin-qizlar bilan ishlash tizimini yangi darajaga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5938-son[6], 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”

PF-60-son[7] hamda 2022-yil 7-martdagi “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llabquvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-87-son[8] Farmonlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 1-martdagi “Oila va xotin-qizlar davlat qo‘mitasi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi PQ-146-son qarori[9], O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 19-iyundagi “Barkamol avlodni tarbiyalashda oila instituti va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlarining ta’lim muassasalari bilan o‘zaro hamkorligini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 175-son qarori[10], O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda “Oila institutini yanada rivojlantirish va yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash choratadbirlari to‘g‘risida”gi 820-sonli Qarori[11] ham muammoning dolzarbligini belgilaydi.

Oila va ta’limning o‘zaro integratsiyasi chambarchas ravishda bir-birini to‘ldirib boradi[12]. Mazkur Farmonlar va qarorlar ham o‘smirlarda hushyorlik hamda ogohlik fazilatlarini rivojlantirish, ma’naviy dunyoqarashini shakllantirishda oila va ta’lim muassasalarining hamkorlikdagi faoliyatini taqozo etadi.

Oila va ta'lim masalasida ilm-ma'rifatga, ijtimoiy dunyoqarashni boyitishga qaratilgan, milliy tafakkur bilan sug'orilgan asarlari bilan ma'naviy-falsafiy g'oyalarni ilgari surgan Abdulla Avloniy, Abdulla Qodiriy, Abdurauf Fitrat, Mahmudxo'ja Behbudiy, Cho'lpon kabi jadid ma'rifatparvarlik harakati namoyandalarining qarashlari ham alohida ahamiyatga egaligini ta'kidlash zarur. Xususan, bunga ma'rifatparvar adib Abdulla Avloniyning "Ilm, axloq va harakat – yoshlar uchun ziyinatdir"[13], – degan fikri hamda Abdurauf Fitratning oiladagi ma'naviy-axloqiy muhitni sog'lomlashtirishga doir mulohazalari misol bo'ladi[14].

Shuni alohida ta'kidlash joizki, ta'limning rivojlanishi bevosita mamlakatning barqarorligi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, madaniy, axloqiy, maishiy, texnologik va axborot kabi sohalarning o'zaro bog'liqligi va mavjudligi asosida shakllanadi.

Ijtimoiy pedagogikaning ta'lim tizimida tutgan o'rni alohida ahamiyatga molikdir[15]. Chunki uning asosiy vazifasi o'smir yoshidagi bolalarning intellektual bilim darajasi va tarbiyasi, shuningdek, ijtimoiy dunyoqarashini shakllantirish hamda hushyorlik va ogohlik fazilatlarini rivojlantirishni ta'minlashga qaratilgan. Zero, o'smir yoshidagi bolalarning hushyorlik va ogohlik

fazilatlarini rivojlantirish ilmiy nuqtayi nazardan ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga molik masala hisoblanadi.

Oilada o'smirlar tarbiyasi va o'ziga xosligi mavzusi O.Kont, T.Gobbs, Dj. Lokk, E.Dyurkgeym, Z.Freyd, M.Veber kabi klassik olimlar, shuningdek, V.Shtern, J.Piaje, A.S.Makarenko, T.F. Yefremova, S.M.Solovyov[16], o'zbek olimlaridan N.M.Egamberdiyeva, O. Musurmonova, K.Xasanova, R.A.Umurzakova, K.U.Najmidinova[17]lar tomonidan o'rganilgan. V.M. Karimova, X.G. Sharafutdinova[18] o'smirlarning o'ziga xosligi va ular bilan ishlashning pedagogik usullari borasida izlanishlar qilishgan.

Shuningdek, ijtimoiy pedagogika, psixologiya va tilshunoslikning o'rganish sohasi bo'lgan neyrolingvistik dasturlash texnologiyalaridan foydalanish orqali ham o'smirlar ongiga nutq va so'zlar vositasida hushyorlik hamda ogohlik fazilatlarini rivojlantirish samaradorligi o'rganilgan.

Ta'lim inson sotsializatsiyasining oiladan keyingi asosiy agenti hisoblanadi. O'smirlarning hushyorlik va ogohlik fazilatlarini qaror toptirishda ta'lim dargohlarining o'rni muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta'lim tizimidagi turli ijtimoiy, iqtisodiy, tashkiliy va h.k. masalalarga aloqador muammolar ta'lim sifati, undagi kadrlar sifati hamda samarali ishlash darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Ta'lim jarayonida o'zlashtirishning muvaffaqiyati quyidagilarga bog'liq: 1. Ta'lim mazmuniga. 2. O'quv rejalari, dasturlari, dasrliklar va o'quv qo'llanmalarining mavjudligiga. 3. Ta'lim metodikalarining takomillashganligiga. 4. O'qituvchi mahoratiga. 5. O'quvchining individual psixologik xususiyatlariga.

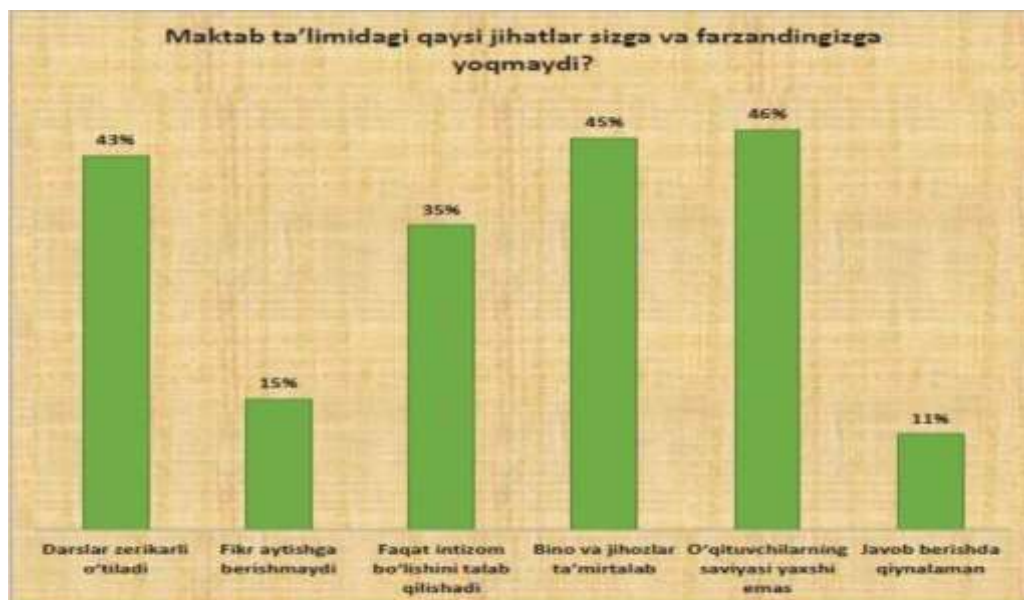
Mazkur masalani o'rganish yuzasidan olib borilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, respondentlarning asosiy qismi ta'lim sifatidan yetarli darajada qoniqmasligi sohadagi muammolardan darak bermoqda. Mazkur muammolar, o'z navbatida, o'smirlarning bilimi, dunyoqarashi, jumladan, ogohlik va hushyorlik fazilatlarining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ma'lum bo'ldi.

Respondentlarning 56 foizi maktab ta'limidan farzandlari qoniqmasligini, 22 foizi qisman qoniqishini va har beshinchisi butkul qoniqishini ma'lum qilishdi (1-rasm).

1-rasm. O'smirlarning maktab ta'limidan qoniqishi borasida ota-onalar fikri (foiz hisobida)

Olingan natijalar asosida **ota-onalar va o'smirlarning maktabdagi ta'limdan qoniqmaslik holati, birinchidan, ta'lim sifati va o'qituvchilarning saviyasiga bog'liq bo'lsa, ikkinchi jihati o'quv binolari va jihozlarining eskiligi bilan izohlandi.** Tadqiqot davomida maktablarda o'qituvchilar saviyasining yetishmasligi (46%), darslarning zerikarli o'tilishi (45%) va ta'lim dargohining bino hamda jihozlari ta'mirtalab ekanligi (43%) o'smirlar va ularning ota-onalari tomonidan asosiy muammolar sifatida qayd etildi (2-rasm).

2-rasm. Maktab ta'limidan qoniqmaslikning asosiy sabablari borasida ota-onalar fikri (foiz hisobida)

O'qituvchi tomonidan darslarning monolog shaklida o'tilishi va qat'iy tartibintizomning talab etilishi aksariyat o'quvchilarning fanlarga bo'lgan qiziqishini so'ndirmoqda.

Respondentlarning 35 foizi darslarda ko'pincha ustozlarning o'zi gapirib, o'quvchilar bilan muloqot qilmasligi, 29 foizi aksariyat hollarda o'qituvchilarni faqat tartib va intizomgina qiziqtirishi holatlari ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini so'ndirishini aytib o'tishdi. 70 foizga yaqin o'smir maktabdagi darslarni zerikarli deb topgan (3-rasm).

3-rasm. Darslar zerikarli bo'lishining sababi borasida ota-onalar va o'smirlar fikri (foiz hisobida)

O'smirlarning javoblari asosida darslarning qiziqarli bo'lishi uchun ustoz va o'quvchilar o'rtasida muloqot o'rnatilishi, mavzular muhokama qilinishi, o'qituvchilarning yangi zamonaviy bilimlarga ega bo'lishi hamda yangi multimedia texnologiyalari vositasida darslar qizg'in o'tilishining muhim ahamiyatga egaligi namoyon bo'ldi.

O'smirlarning har ikkinchisi (55%) dars davomidagi muloqot ularning fikrlash qobiliyatlarining oshishiga va darslarning qiziqarli bo'lishiga sabab bo'lishini qayd etgan. O'qituvchilar bilimlarini oshirish, yangi zamonaviy bilimlar bilan boyitish orqali darslarning saviyasi ortishiga 45 foiz o'smir ishonadi. Shuningdek, 40 foiz respondent yangi multimedia texnologiyalaridan foydalanilsa, darslarga qiziqish darajasi ortadi, deb o'ylaydi. Har to'rtinchi o'smir dars o'tish usullarini yangilash lozimligini e'tirof etgan (4-rasm).

4-rasm. Darslarning o'smirlarga qiziq bo'lishi uchun nima qilish kerakligi borasidagi fikrlar (foiz hisobida)

Ota-onalar va ustozlar orasidagi ijobiy hamkorlik farzand tarbiyasida muhim o'rin egallaydi. Tadqiqot davomida **o'qituvchilar ota-onalar bilan o'smirlarning tarbiyasi va xulq-atvori, muammolaridan ko'ra ko'proq tashkiliy masalalarda suhbatlashishi** namoyon bo'ldi.

Ota-onalar majlisida, asosan, qo'shimcha pul yig'implari (87%), bolalarning o'zlashtirish darajasi (60%), qo'shimcha to'garaklar faoliyati (45%) muhokama qilinadi. Keyingi o'rinlarda o'smirlar tarbiyasidagi muammolar (25%), o'quvchilar o'rtasidagi ziddiyatlar (11%), o'tish davri muammolari (11%) va o'quvchilar salomatligi (5%) masalalariga urg'u beriladi (5-rasm).

5-rasm. O'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida qanday muammolar muhokama qilinishi borasida ota-onalar fikri (foiz hisobida)

O'smirlarning aytishi bo'yicha, **sinf soatlari, tarbiya darslari davomida odobaxloq, milliy urf-odatlar, ota-onaga hurmat, do'stlik, e'tiqod masalari ko'p holatlarda muhokama qilinadi. Shu bilan birgalikda, maktab fondi, ta'miri kabi masalalarda pul yig'ish lozimligi borasida ham gaplashishi** aniqlandi (6- rasm).

6-rasm. Sinf soatlari, tarbiya darslari davomida muhokama qilinadigan masalalar borasida o'quvchilar fikri (foiz hisobida)

Maktabdagi ta'lim darajasi va o'qituvchilarning o'z vazifalarini bajarishi ularning o'zlashtirishi past bo'lgan o'quvchilar bilan qo'shimcha ishlash holati bilan ham

baholanadi. Tadqiqot davomida **aksariyat maktablarda fanlardan ortda qolayotgan o'quvchilar bilan o'qituvchilar tomonidan to'lov evaziga qo'shimcha dars o'tilishi odatiy holga aylangani aniqlandi.**

72 foiz respondent o'zlashtirishi past bo'lgan o'quvchilar o'qituvchilari tomonidan qo'shimcha to'lov evaziga o'qitilishini qayd etgan. 18 foiz holatlarda ayrim o'qituvchilar o'z kasbiy vazifasi doirasida ortda qolgan o'quvchilar bilan qo'shimcha ishlashi aniqlandi. Har o'ninchi respondent bu borada aniq fikr ayta olmagan (7-rasm).

7-rasm. O'qituvchilarning o'zlashtirishi past bo'lgan o'quvchilar bilan ishlashi borasida ota-onalar fikri (foiz hisobida)

Ma'lumki, dars jarayonida o'smirlarning fikrini shakllantirish, turli mavzular doirasida mushohada qilishga undash uchun barcha sharoitlarni yaratish imkoni mavjud. Olingan natijalarga ko'ra, **mamlakatimizdagi o'rta ta'lim ko'p hollarda o'smirlarning fikrlashini rivojlantirishga yo'naltirilmaganini ko'rsatmoqda. Aksariyat darslar davomida faqat fan doirasidagi darsliklarda berilgan bilimlarni yodlab aytib berish** talab qilinishi qayd etildi.

Respondentlarning 42 foizi dars davomida ularning mavzu bo'yicha bilimlari tekshirilishi, 11 foizi ayrim o'qituvchilarning darslarda fikr bildirishi umuman qo'llab-quvvatlanmasligi holatlari kuzatildi. Shu bilan birgalikda, har uchinchi

respondent ayrim ustozlar tomonidan olingan bilimlarni o'zlashtirishdan tashqari uning mohiyatini anglashga urg'u berilishini e'tirof etdi (8-rasm).

Xulosa. Yuqoridagi ma'lumotlar asosida quyidagi asosiy xulosalarga kelish mumkin:

Ta'lim jarayonida o'zlashtirishning muvaffaqiyati ta'lim mazmuniga; o'quv rejalari, dasturlari, darsliklar, o'quv qo'llanmalari va zamonaviy multimedia texnologiyalarining mavjudligiga; ta'lim metodikalarining takomillashganligiga; o'qituvchi mahorati va saviyasiga; o'quvchining individual psixologik xususiyatlariga bevosita bog'liq bo'ladi.

Bugungi kunda maktablarda ta'lim sifatidan ta'lim oluvchilarning aksariyati yetarli darajada qoniqmasligi, sohada bir qator muammolar borligidan darak bermoqda. Mazkur muammolar, o'z navbatida, o'smirlarning bilimi, dunyoqarashi, jumladan, ogohlik va hushyorlik fazilatlarining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ma'lum bo'ldi.

Maktabdagi ta'limdan qoniqmaslikning asosiy sababalari sifatida, birinchidan, ta'lim sifati, metodika va o'qituvchilarning saviyasi yetarli emasligi, ikkinchidan, o'quv binolari va jihozlarining eskiligi bilan izohlandi.

O'qituvchi tomonidan darslarning monolog shaklida o'tilishi va qat'iy tartib intizomning talab etilishi aksariyat o'quvchilarni fanlarga bo'lgan qiziqishini so'ndirmoqda.

Darslarning qiziqarli bo'lishida ustoz va o'quvchilar o'rtasida muloqot o'rnatilishi, mavzular muhokama qilinishi, o'qituvchilarning yangi zamonaviy bilimlarga ega bo'lishi hamda yangi multimedia texnologiyalari vositasida darslarning qizg'in o'tilishi muhim ahamiyatga ega.

Ota-onalar va ustozlar orasidagi ijobiy hamkorlik farzand tarbiyasida muhim o'rin egallagan holda bugungi kunda o'qituvchilar ota-onalar bilan o'smirlarning tarbiyasi va xulq-atvori, muammolaridan ko'ra ko'proq tashkiliy masalalarda suhbatlashishi mazkur jarayonning samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Sinf soatlari, tarbiya darslari davomida odob-axloq, milliy urf-odatlar, ota-onaga hurmat, do'stlik, e'tiqod masalari ko'p holatlarda muhokama qilinishi o'smirlar

dunyoqarashining kengayishiga hamda hushyorlik va ogohlik fazilatlarining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birgalikda, maktab fondi, remonti kabi masalalarda pul yig'ish lozimligi borasida ham gaplar o'smirlar uchun keraksiz va noto'g'ri holat sifatida baholandi.

Maktabdagi ta'lim darajasi va o'qituvchilarning o'z vazifalarini bajarishi ularning o'zlashtirishi past bo'lgan o'quvchilar bilan qo'shimcha ishlash holati bilan ham baholanadi. Aksariyat maktablarda fanlardan ortda qolayotgan o'quvchilar bilan qo'shimcha to'lov evaziga repetitorlik sifatida o'qituvchilar tomonidan dars o'tilishi odatiy holatga aylangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurauf Fitrat. *Oila yoki oila boshqarish tartiblari*. – Toshkent: Cho'lpon nomidagi NMIU, 2013. – 144 b.
2. Авлоний А. *Туркий гулистон ёхуд ахлоқ*. Тошкент: Ўқитувчи, 1992. – 168 б.
3. Эгамбердиева Н.М. *Ижтимоий педагогика*. –
4. Тошкент: Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти, 2009. – 220 б.
5. Эгамбердиева Н.М., Зоҳидова С.Р. *Бўлажак педагогларни касбий ижтимоийлаштириши жараёнларини такомиллаштиришнинг дидактик имкониятлари*. Монография. – Тошкент: “Маҳалла ва оила нашриёти”. – 108 б.
6. Hasanova K., Po'latova M., Qurbonova D. *Talaba yoshlarni oilaviy munosabatga tayyorlashning pedagogik asoslari*. – Toshkent: “O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti, 2019. – 168 b.
7. Каримова В. *“Педагогик психология” фани (маърузалар матни)*. – Тошкент: ТДИУ, 2005 – 201 б.
8. Кучурин В.В. *Научно-педагогические взгляды С.М. Соловьёва: опыт историко-педагогической реконструкции // Вестник ОГУ. 2020. – №3 (226). – С. 19–27.*
9. Макаренко А.С. *Воспитание детей в семье и школе*. – Чкалов. 1941 // https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_005244228/
10. Мусурмонова О., Алимардонов З.Ш., Икматуллаев Г.З., Мирзажанова Д.М. *Этим ва ота-она қарамогидан маҳрум бўлган болаларни ижтимоийлаштириши*. – Тошкент: “Маҳалла ва оила нашриёти”. – 62 б.
11. Нажмидинова К.У. *Оила тарбиясида миллий ва умуминсоний ахлоқий маданиятнинг ўрни*. – Тошкент: “Адолат”, 2016. – 224 б.
12. Пиаже Ж. *Психология интеллекта*. – Питер, 2002. – 247 с.
13. Умурзоқова Р.А. *Ўзбекистонда оила мустаҳкамлигининг социал омиллари*. Соц. фан. номз. ... дисс. – Тошкент, 2006.

14. Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 24 ноябрдаги “Оммавий коммуникациялар соҳасида бошқарув тузилмасини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 555-сон қарори // <https://lex.uz/ru/docs/373340>;
15. Ходжаев В.Х. *Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: “Sano-standart” nashriyoti, 2017. – 416 b.
16. Ефремова Т.Ф. Толково– словообразовательный новый словарь русского языка // <https://classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Efremova-term-10892.htm>
17. Ўзбекистон Республикасининг “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги Қонуни // <https://www.lex.uz/acts/83472>
18. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харажатлар стратегияси тўғрисида” ПФ-4947-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/3107036>
19. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 5 июлдаги “Ёшлар арга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи фаолиятини қўллаб-қувватлаш тўғрисида”ги ПФ- 5106-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/3255680>
20. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 февралдаги “Ахборот соҳаси ва оммавий коммуникацияларни янада ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-5653-сонли Фармони // <https://lex.uz/docs/4188795>
21. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 29 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5712-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/4312785>
22. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 18 февралдаги “Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада қўллаб-қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида” ПФ-5938-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/4740345>
23. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси” тўғрисидаги ПФ-60-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/5841063>
24. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 7 мартдаги “Оила ва хотин-қизларни тизимли қўллаб-қувватлашга доир ишларни янада жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-87-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/5899498>

25. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 1 мартдаги “Оила ва хотин-қизлар давлат қўмитаси фаолиятини ташиқил этиши тўғрисида”ги ПҚ-146-сон қарори // <https://lex.uz/ru/docs/5884084>
26. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 19 июндаги “Баркамол авлодни тарбиялаида оила институти ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариши органларининг таълим муассасалари билан ўзаро ҳамкорлигини янада ривожлантириши чора-тадбирлари тўғрисида”ги 175-сон қарори // <https://lex.uz/docs/2022620>
27. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 31 декабрдаги “Оила институтини янада ривожлантириши ва ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 820-сонли қарори // <https://lex.uz/docs/5193551>
28. Шарафутдинова Х.Г. Ўсмир психологияси: Диагностика. Психокоррекция. – Термиз, 2017. – 82 б.
29. Ruzimuratovna, O.D., & Doniyorovna, A.A. (2024). SPORT BILAN SHUG'ULLANISHDA YOSH DAVRLAR PSIXOLOGIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 34(3), 123-125.
30. Оймадова, Д. Р. (2021). Хотира муаммосининг психология фанида тадқиқ этилиши. *Science and Education*, 2(5), 973-979.
31. Ruzimurotovna, A. D. (2024). RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE AND LIFE SATISFACTION. *Conferencea*, 1-6.
32. Ruzimurotovna, O. D. (2023). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE INFLUENCE OF SATISFACTION WITH FAMILY LIFE ON EMOTIONAL INTELLIGENCE. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 23, 21-24.